

ENERGIE actueel

Column: Geen groen zonder groei

8 JANUARI, 2014 • DOOR ROLAND KUPERS

Na een lezing die ik vorig jaar gaf bij het Oostenrijks economisch instituut WIFO in Wenen, ontspoon zich een levendig debat of de decarbonisatie van de economie die dringend nodig is om het klimaat te stabiliseren, mogelijk is zonder economische groei. Er wordt wel eens gepleit voor ‘consuminderen’: vaker de fiets nemen en de thermostaat een graadje lager zetten. Dat is op zich geen slecht idee, maar het zal niet leiden tot de 80% reductie die we hebben afgesproken in Europa voor 2050. Om een aantal redenen zal vergroening samen gaan – en samen moeten gaan – met een robuuste economische groei. Waarom?

Allereerst betekent decarbonisatie vooral het vervangen van variabele, door vaste kosten: alle kosten gaan voor alle baten uit. Zo is windenergie (op land) nu weliswaar concurrerend met vele fossiele brandstoffen, maar vrijwel alle kosten zijn er nu eenmaal voordat de eerste Watt verkocht wordt. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor het isoleren van gebouwen, een andere essentiële component van een koolstofarme samenleving: eerst de aannemer betalen, dan pas besparen.

Geld eerder uitgeven

Maar bij fossiele elektriciteit echter worden alleen de uitgaven voor de centrale vooraf afgerekend, maar vervolgens worden de brandstofkosten uitgesmeerd over decennia. We kunnen niet exact weten wat de totale

kapitaalskosten zullen zijn van een koolstofarm energiesysteem, daarvoor is er teveel innovatie nodig en is de periode te lang. Maar volgens beste schattingen zijn binnen redelijke onzekerheidsmarges de kosten vergelijkbaar met een traditioneel netwerk.

Het belangrijkste verschil is dat het geld eerder moet worden uitgegeven. Maar gelukkig leiden grotere investeringen tot economische groei. De vraag of deze investeringen andere meer rendabele projecten verdringen speelt in Noord-Europa bij snel verminderende netto kapitaalsinvesteringen niet zo sterk. Ook zijn de financieringskosten op dit moment niet zo'n probleem in Noord-Europa, omdat kapitaal daar tegenwoordig extreem goedkoop is, mits op de juiste wijze georganiseerd.

Ingrijpende sociale gevolgen

De tweede reden is dat een drastische decarbonisatie behalve technische ook ingrijpende sociale gevolgen heeft. Het opnieuw ontwerpen en vervangen van een energiesector binnen enkele decennia, is weliswaar niet ongehoord, maar wel ingrijpend voor veel mensen, maatschappelijke instituties en bedrijven. Het geeft ongetwijfeld grote sociale spanningen wanneer mensen omgeschoold raken, oude bedrijven sterven en nieuwe geboren worden. Een stagnerende economie is niet goed in staat om de spanningen die daarmee gepaard gaan op te lossen; in een groeiende economie kan dat veel beter. In dit geval is groei niet een gevolg, als wel een voorwaarde voor decarbonisatie.

Verder is het energiesysteem zo verweven met de samenleving, dat er veel andere veranderingen zullen optreden die grote gevolgen kunnen hebben, veelal ten positieve. Tijdens het Weense debat werd ook gevraagd of vergroening gewoon een voortzetting van het traditionele 'groeiparadigma' was. Het antwoord daarop is genuanceerd, maar onze smaak en consumptievoorkeuren zullen meegroeien op moeilijk te voorspellen wijze. De opwinding van de kersverse Tesla-S rijders op mijn Facebook-pagina zijn nog maar het voorspel.

Overtollige stroom benutten

De invloed van een energiesysteem met nul marginale kosten heeft ook grote gevolgen. Door innovatie kunnen industriële processen worden bedacht die gebruik kunnen maken van de overtollige stroom als het teveel waait of er teveel zon schijnt ergens in Europa. Ook zal er een markt ontstaan in variabele vraag. Het simpelste voorbeeld daarvan zijn koelhuizen die een graadje kouder worden bij veel aanbod, en hun opwarming te gelde maken bij weinig aanbod. De gratis stroom die deze zomer op sommige dagen over onze grenzen spoelde vanuit Duitsland is pas het begin.

Verder is er ook het effect op de betalingsbalans. In het specifieke geval van Nederland zal dit effect nog spectaculairder zijn wanneer op tijd voorkomen kan worden dat de wegvallende aardgasbaten tot grote fossiele importrekeningen leiden. Alweer zijn de exacte gevolgen moeilijk te berekenen door de vele samenhangende veranderingen, maar het voorkomen van een grote verschuiving in onze betalingsbalans lijkt wenselijk.

Dat een sterkere economische groei zowel voorwaarde als gevolg van decarbonisatie is, maakt het benodigde beleid weliswaar tot een grotere uitdaging, maar daardoor is de uitkomst ook zonniger: Een waardige uitdaging.

Over deze schrijver, Roland Kupers:

Roland Kupers is Associate Fellow aan de Universiteit van Oxford en zelfstandig consultant.